

EUGENIUSZ JELONEK

KORYGENDA W CHRONOLOGII POLSKIEJ
(Pod red. B. Włodarskiego, Warszawa 1957)*

Na życzenie p. dr Zofii Budkovej przeprowadzałem przed kilkunastu laty badania nad kalendarzem *Kodeksu Gertrudy* czyli ustaleniem osób świętych tam występujących w porównaniu z innymi kalendarzami polskimi. Kiedy ukazała się *Chronologia polska*, zaintrygowały mnie niektóre niewyjaśnione szczegóły kalendarzowe. W szczególności przeprowadziłem m. in. dokładną konfrontację z *Martyrologium Romanum*, w wyniku czego udało mi się ustalić poniższe poprawki.

KRAKÓW

- S. 146 — 27 II: Leonardi ep. cf. — błędnie zamiast Leandri ep. cf. Był to biskup Sewilli, natomiast Leonard (6 XI) nie był biskupem.
- S. 149 i przyp. 15 — 5 IV: Amphiani, przesunięty z 2 IV.
- S. 150 — 21 i 22 V: Helene reg. — tak obchodzone na Wschodzie, a w *Martyrolog. Rom.* 18 VIII. Natomiast 22 V przypada: Antisiodori (Auxerre) s. Helenae virginis, czczone też 8 II.
- S. 151 — 12 VII: Hermagore v. — błędnie zamiast ep. m. (błąd wyniknął z nieznamoścności deklinacji greckiej: as — e).
- S. 152 i przyp. 31 — 25 VIII — zapewne na miejscu Ludovici reg. cf.
- S. 154 — 31 X: Quinctini, a nie Quintini.

* Uzupełnienia te, wraz z listem Autora, który poniżej publikuję, otrzymałem przed prawie dwu laty. Nie przystąpiłem od razu do ogłoszenia ich drukiem po pierwsze dlatego, że „*Chronologia polska*” ukazała się już dawno, po wtóre zaś — iż artykuł wymagał żmudnej adiustacji i ponownego przepisania. Dokonanie tych zabiegów jeszcze bardziej opóźniło czas druku uwag. Mam nadzieję, że chociaż ukazują się one dopiero w niniejszym tomie, spełnią swoje zadania, m. in. przy ulepszeniu tekstu dzieła z okazji jego ewentualnej drugiej edycji.— Również sam list Autora rzuci nieco światła na genezę jego korygendy. Ks. S. Lębrowski.

Przewielebny Księżu Profesorze!

Wprawdzie załączone *Corrigenda* nie dotyczą bezpośrednio [archiwów], bibliotek i muzeów kościelnych, jednakowoż odnoszą się do kodeksów, które są w kościelnych bibliotekach lub z nich pochodzą. Dlatego przedstawiam je Księdzu Profesorowi jako redaktorowi czasopisma, które zajmuje się kościelnymi [archiwami], bibliotekami i muzeami —.

Corrigenda powstały w związku z zainteresowaniem się najstarszymi kalendarzami polskimi; zwłaszcza zwróciłem uwagę na tzw. *Benedykcjonal Ratyżboński* z Archiwum Kapitulnego [w Krakowie], który poza krótkim omówieniem w *Nova Polonia Sacra* [T. 2: 1928] przez ks. Fijałkę, nie doczekał się szczegółowego opracowania, a zasługuje na to — jak choćby z samych *Corrigenda* wynika — a przede wszystkim ze względu na to, że należy do szczątków pierwszej Biblioteki Kapitulnej w Krakowie. Wykazuje zaś silne powiązanie z *Kodeksem Emeramskim*, a jest jednak zdumiewająco różny od niemieckich zabytków z XI w., które zawierają kalendarze świąt i świętych (A. L e c h n e r: *Mittelalterliche Kirchenfeste u. Kalendarien in Bayern*, Freiburg 1891). Niestety, nie mam możliwości dotarcia do jakichś nowych wydawnictw z zakresu najdawniejszych kultów w Bawarii —.

Eugeniusz Jelonek

- S. 155 — 5 XII: Nicasio zamiast Nicetii, jak słusznie w przyp. 46. Kryspina nazwana nobilissima femina.
— 17 XII: Zosimi — występuje 14, 18, 19 i 26 XII.

WROCLAW

- S. 181 — 12 VII: Hermogenis... błędnie zamiast Hermagore. Hermogenes występuje 13, 17 i 25 IV; 2 IX; 10 i 12 XII (por. błąd *Kalendarza Krakowskiego* 1).

KODEKS GERTRUDY

- S. 201 — 8 I: Messiani — ma być Maximiniani.
S. 202 — 11 III: In Armochia... błędnie zamiast in Armenia.
— 16 III: Eugen, czyli Eugenii m. pod 20 III.
— 2 IV: Nericii ep. et cf. — na pewno, jak w przyp. 9, Nicetii ep. et cf.
— 5 IV: Martiane — ma być Marciani (pod 5 VI).
S. 203 — 11 V: Mamerti, nie Mamertini.
— 21 V: Elene matris Constantini imp. Zob. Kraków pod 21 V. W polskich kalendarzach przeważa ta data. Natomiast w *Missale Antiquissimum* (s. 214) pod 22 V wpisano słusznie Helene v., a pod 17 VIII — Helene reg.
— 3 VI: Ma być Pergentii et Laurentii. Peregrinus (przyp. 17) przypada 13 lub 17 VI.
S. 204 — 10 VI: Tripodis, a nie Tropidis.
— 12 VII: Hermagore ep. m., nie zaś Hermogere v. Błąd tu ten sam, co Kraków 1 — z Archiwum Kapitulnego rps nr 26; zatem jakieś wspólne źródło pomyłki.
S. 205 — 16 VIII: Na pewno Arsacii, jak w przyp. 22.
— 7 IX: Aurelion, Furocij ep. — błędnie zamiast Aurelionis (in Gallia depositio s.), Evortii ep.
S. 206 — 17 X: Crecentii et Florentii ep. et cf. — mylnie z tekstu: Constantinopoli s. Andreae Cretensis monachi... i. Arausicae Florentini ep.
— 12 XI: Ludmille v. — błąd wynikły widocznie z pomieszania jej z Ludmildis, jedną z dziewięć, towarzyszek św. Urszuli (21 X).
S. 207 — 18 XII. Uuillibaldi zamiast Wunneibaldi. Błąd powtarza się w *Kalendarzu Krakowskim* (s. 155).
— 23 XII. Victorie et Eugenie v. — pomyłka z tekstu: Victoriae...; quae... desponsata Eugenio pagano... percussa est gladio... rogatu sui sponsi. Natomiast męczeństwo św. Eugenii przypada 25 XII.

Wymienione błędy (Hermagore) wskazują na wspólne źródło *Kalendarza Krakowskiego*, *Wrocławskiego* i *Gertrudy* oraz, że pisarz tego ostatniego był pochodzenia francuskiego (Helene v., Ludmille v.), a nadto niezbyt krytyczny (7 IX, 17 X, 23 XII).— Zapewne również nieznanymi świętymi z 12 II (Eustasie) i 5 IX (Felioli) są przekreślonymi imionami czy nazwami, których należałoby szukać w kalendarzach francuskich.

SACRAMENTARIUM TYNIECKIE

- S. 208 — 17 II: Concordie v. — jest to błąd z tekstu: Concordiae sanctorum martyrum Donati, Secundani et Romuli. Miejscowość Konkordia leży między Wenecją a Triestem. Męczeństwo zaś św. Konkordii przypada na 13 VIII.
S. 211 — 7 XI: Uuillib[aldi] ep. — mylne uzupełnienie wydawcy, powinno być Uuillib[rordi]; Willeibaldi przypada 7 VII.
S. 212 — 2 XII: Biuanu m. — ma być Bibiane v.

MISSALE ANTIQUISSIMUM

- S. 213 — 20 II: Nili, a nie Lini.
 S. 214 — 14 V: Pachonii, nie Bachumii.
 S. 215 — 14 VII: Papie et Donati m. — błędnie z tekstu: 15 VII Papiae tj. w Pawii s. Felicis ep. et m.; 17 VII Carthagine natalis s. martyrum... Donatae et Secundae. Papiasz znany jest 29 I; 22, 25 i 26 II oraz 2 XI.
 — 23 VII: Christinae v. et m. — raczej 24 VII.

ŚWIĘCI I ŚWIĘTA

- S. 223 — Antonii m. ord. predic. kwiecień 9: Wrocław. Zmarł 1374.— Informacja mylna, albowiem jest to tylko błogosławiony Antonius Pavonius (31 V), a nie święty. Nie mógłby nawet figurować w *Breviarium Magnum* z XIV w.— Natomiast w *Kalendarzu Gertrudy* pod 10 IV znajdujemy św. Antoniego z Ławry Peczerskiej († 1073).

Podobnie tylko w najstarszych kalendarzach Krakowa (s. 149) i Wrocławia (s. 179) spotykamy innego świętego Słowiańszczyzny Południowej, tj. Pankracego, bpa sycylijskiego (por. *Słownik starożytności słow.* II 317). Jest to jeden z dowodów na kultury słowiańskie w Krakowie i Wrocławiu.

Jak w *Kalendarzu Gertrudy* mieszają się kultury wschodnie z kultami dalekiego Zachodu, tak samo w tzw. *Benedykcjonale Ratyżbońskim* z XI w., który znajduje się na Wawelu (zob. *Nova Pol. sacra.* T. 2: 1928). Spotyka się tu nieznanne zupełnie w XI w. w Ratyżbonie kultury wschodnie (św. Józef, Konstantyn, Niepokalane Poczęcie) i świętych odległego Zachodu (Glodesindis 25 VII, Pusinna 23 IV).

- S. 229 — Cyriaci et soc. — ci sami z 16 III i 8 VIII (translatio).
 S. 240 — Gregorii ep. cf. 11 I — to nie bł. pap. Grzegorz X, lecz biskup Langres (4 I), przeniesiony ze względu na oktawę Niewiniątek. Natomiast Grzegorz X, czczony 16 II, był beatyfikowany za pap. Klemensa XI (1700—1721).
 S. 241 — W spisie opuszczono. Heremonis m. 22 XII (Kraków). Właściwie winno być: Chaeremonis ep. m. (z Egiptu).
 S. 245 — Leonardi ep. cf. 27 II — to Leander, zob. wyżej pod Kraków.